

**Salgótarján Megyei Jogú Város
Integrált Városfejlesztési Stratégiája
Vezetői Összefoglaló**

Salgótarján Integrált Városfejlesztési Stratégiájának összefoglalója

Salgótarján Integrált Városfejlesztési Stratégiáját (IVS) az Önkormányzati és Területfejlesztési Minisztérium által közzétett „Városrehabilitáció 2007-2013, Kézikönyv a városok számára” elnevezésű módszertani útmutató alapján készítette el a Városfejlesztés Zrt., teljes mértékben megfelelően az ÖTM előírásainak. A munkában részt vett a Városfejlesztés Zrt. alvállalkozójaként a SocioScope Kutató, Tanácsadó Bt. szociológus munkacsoportja Kéthelyi Gergely szociológus vezetésével, dr. Molnár Balázs, az MTA Regionális Kutatások Központjának kutatója, a SALGÓTERV PLUSZ Kft. Lantos László vezetésével és Ballai László a kereskedelemfejlesztési tanulmány szerzője.

Az IVS kidolgozásának módszertana

Az IVS-sel szemben az Önkormányzati és Területfejlesztési Minisztérium, valamint a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség olyan szigorú módszertani előírásokat fogalmazott meg, amelyek biztosítják a stratégiai dokumentum belső koherenciáját, szakmai megalapozottságát és hosszútávú megvalósíthatóságát.

A szigorú központi követelmények kielégítéséhez társult a Városfejlesztés Zrt. operatív városfejlesztési tapasztalata és tudása, amely részben az említett ÖTM kézikönyvbe is beépült és lehetővé tette, hogy a stratégiai célok mellett a megvalósíthatóság szempontjából is használható eszközök és megoldások kerüljenek a dokumentumba az akcióterületi tervek megfogalmazásával.

Salgótarján Megyei Jogú Város Önkormányzata megbízása alapján a Városfejlesztés Zrt. azzal a céllal készítette el Salgótarján Integrált Városfejlesztési Stratégiáját, hogy megalapozza az Önkormányzat városfejlesztési akcióterületekre épülő integrált városfejlesztési politikáját a 2007-2013-as időszakra. A stratégia célja a területi szemléletű tervezés megszilárdítása, az egyes városrészekre vonatkozó célok megfogalmazása, ezek középtávon való érvényesítése. A stratégia akcióterületi tervekhez vonatkozó része kijelöli az egyes városrészek fejlesztendő akcióterületeit, ami a prioritásoknak megfelelő részletes előzetes operatív városfejlesztési koncepciók mentén elősegíti a városrehabilitációra rendelkezésre álló európai és hazai fejlesztési támogatások megszerzését és hatékony felhasználását. A következőkben a stratégia legfőbb tartalmi elemeinek rövid összegzészerű bemutatására kerül sor a legfontosabb megállapítások kiemelésével.

Az IVS helyzetelemzése

1. Salgótarján szerepe a településhálózatban

Salgótarján a hazai funkcionális városhierarchia 3. szintjén helyezkedik el megyeközpontként, központi szerepkörű középvárosként. Egykori falvakból és bányatelepekből nőtt megyeszékhellyé, ma is megtartva az ipari forradalom korszakából származó építészeti és településszerkezeti örökség egyes jellegzetességeit. Az 1940-es évek végétől az ipari tengely egyik legjelentősebb, kiemelt bányászati központjává emelkedett, amely a rendszerváltás után fokozatosan foszlott szerte. Az 1960-as évektől Salgótarján az intenzív iparfejlesztés mellett nagy erőfeszítéseket tett a városi lét építészeti és városszerkezeti feltételeinek megteremtésére, valamint az igazgatáshoz kapcsolódó középfokú intézményhálózat kiépítésére. A kőszénbányászatban alapuló energiaigényes ipar azonban már az 1980-as években a válság jeleit mutatta, majd a rendszerváltás időszakában összeomlott, aminek következtében a helyi gazdaság mély strukturális válságba került. Mára az ipari keresők aránya az ötödére esett vissza, a beruházások egy főre jutó értéke nem éri el a megyeközpontok átlagának a felét sem. Az ipari szerepkör és a presztízvesztés

ellensúlyozásának mikéntjét máig nem találta meg a település, emiatt a pozíciójukat veszítő, hanyatló városok közé tartozik.

A város középfokú ellátó-hálózata megegyezik a hasonló hierarchiaszinten lévő városokéval. Ugyanakkor ez nagymértékben következik a megyeszékhely szerephez kapcsolódó többletfunkciókból és intézményrendszerekből az államigazgatás, az igazságszolgáltatás, és a korábban államosított társadalmi-gazdasági feladatok terén. Ezek a szerzett előnyök hosszabb ideig megőrizhetők. A középfokú központokban fellelhető intézmények nagy számban és választékban vannak jelen, ugyanakkor a modern középfokú szerepkörök részben hiányosak, részben kialakulófélben vannak. A hiányzó, vagy részleges funkciók kiterjesztése és megerősítése Salgótarján településhálózatban betöltött pozíciójának javulásával, a térségben betöltött középfokú ellátási szerepeinek kiszélesedésével járhat. Ezt támogatja a Hatvan-Salgótarján-Losonc határon átnyúló fejlődési és urbanisztikai tengely megerősítése is, amely megkívánja a közlekedési és a határon átnyúló kapcsolatok mennyiségi és minőségi fejlesztését.

Salgótarján térségi szerepeit tekintve egyértelműen túlmutat szűkebb környezetén. Ennek megfelelően a kistérségi mellett megyei, némely speciális esetben regionális feladatokkal is rendelkezik (pl. államkincstár és geológiai szolgálat). Ezek mellett Salgótarján a határon átnyúló Neogradiens Eurorégió legerősebb magyarországi fejlődési pólusa. A város térségi szerepkörei több területen érvényesülnek. Ilyenek a gazdaság, az igazgatás, a kereskedelem, az egészségügy, oktatás, közművelődés és a rekreáció. Ezek alapján a város egyértelműen teljes körű térség-szervező erővel bíró, teljes értékű funkcióval rendelkező település. Salgótarján térség-szervező ereje átnyúlik a szlovák-magyar határon, és a szlovákiai Losonccal kölcsönhatásban meghatározza a határon átnyúló Neogradiens Eurorégió fejlődését.

2. Helyzetértékelés

Gazdasági adottságok

A gazdasági válság az 1980-as évektől vált karakteressé a térségben, melyből a kiutat egyrészt a még megmaradt kisléptékű szénbányászat és az üvegyártás korszerűsítése, másrészt a feldolgozási fok növelése, a nehézipari alkatrész- és gépgyártás letelepítése és fejlesztése sem teremtette meg. A zömében budapesti székhelyű vállalatok kitelepített részlegei átmenetileg sikeresek voltak ugyan, de az 1980-as évek közepén már jelentkeztek az első jelentősebb problémák. Az 1990-es évek elejére aztán egyértelműen kiderült, hogy ezek a befektetések nem váltak a térség szerves részévé, és az új piaci viszonyok között elsőként váltak fenntarthatatlanná. A salgótarjáni iparmedence súlyos strukturális gazdasági válságba zuhant, amely a kelet-nógrádi térségre kiterjedve jelentős területi depresszióvá terebélyesedett.

Az 1990-es évek első felében az üvegyapot-gyártás megtelepedése biztatónak tűnt, de ezt nem követte további intenzív tőkebeáramlás. A jelentősebb cégeket ugyan átalakították és privatizálták, de ez egyben jelentős létszám-leépítésekkel is járt. Ugyanakkor számos kisvállalat növekedésnek indult, és megkezdődött a város déli részén egy új ipari parki fejlesztés, de ezek egyelőre nem hoztak megoldást az elhúzódó válság, az azóta is bizonytalanságok mentén alakuló társadalmi-gazdasági helyzet orvoslására. A város 2007-2018 közti időszakra vonatkozó gazdasági programja, az abban szereplő részprogramok és konkrét projekt-javaslatok, valamint az integrált városfejlesztési stratégia céljainak megvalósítása szerencsésen megváltoztathatja ezt a helyzetet.

Észak-Magyarország és Nógrád megye regisztrált és működő vállalkozásainak száma a lakosság számának arányában alacsony, az országos átlag mintegy 2/3-a, amely stagnálást

mutat az elmúlt tíz év folyamán. Ugyanakkor Salgótarján városban némiképp kedvezőbb a helyzet az országos átlag mintegy 90%-os megközelítésével. Mindez az 1990-es évek elejére elmélyült gazdasági válság tartós fennmaradásával és nehézkes, lassú oldódásával, valamint a kiugróan magas munkanélküliség indukálta egyszemélyes kényszervállalkozások tömeges megjelenésével magyarázható. A regisztrált vállalkozások közül a mintegy 2900 működő vállalkozás nagyság szerinti megoszlásában Salgótarjánban is érvényesül a hazai mikro- és kis vállalkozások sajátos jellemvonása, az önfoglalkoztatás, az alkalmazottak nélkül működő vállalkozások magas aránya. A működő vállalkozások többségét 1-9 főt foglalkoztató mikrovállalkozások adják (95%), a kis- és közepes vállalkozások aránya alacsony, 250 főnél több munkaerőt 7 nagyvállalkozás foglalkoztat, ezek az exportképességben és a foglalkoztatási szerepben is meghatározói lehetnének a város gazdaságának. Hiányukban Salgótarján és térségének munkahelyi ellátottsági helyzete kedvezőtlen és a munkanélküliség szintje is magas.

A gazdasági fejlődés fontos eleme a gazdaság ágazati szerkezete, illetve átrendeződésének iránya. Salgótarján gazdaságában e tekintetben két markáns folyamat figyelhető meg az elmúlt másfél évtizedben. Az egyik a jelentős volumenű, de más városokkal szemben mérsékelt arányú terciarizálódás, amely különösen a kereskedelem, a gazdasági szolgáltatások és az egyéb közösségi, személyi szolgáltatások területén tevékenykedő vállalkozások számának növekedését eredményezte. E gazdasági ágak előretörése egyrészt a fogyasztási igények és szokások megváltozása, másrészt az átalakult gazdasági környezet miatt következett be, ugyanakkor elmarad az országos trendektől. A másik fontos folyamat az ipari tevékenységek vontatott belső átrendeződése, a korábban kialakult, öröklött ipari szerkezet továbbélése, és új iparágak vonzásának, megtelepedésének hiánya. Az országos átlagnál lényegesen erőteljesebb a fém- és építőipari koncentráció, melynek ugyanakkor összességében mérsékelt az értékesítési és exportképessége, beszállítói hálózatai zömében bizonytalanok és ma már a foglalkoztatottság magas szintjét sem tudják biztosítani. Fontos eredmény az alkatrészgyártás megtelepedése (autóipar, nyomdaipar), valamint a közösségi és egyéni szolgáltatások felfutása (szépségipar). A terciar szektor mellett a nehéz- és építőiparnak még ma is igen jelentős a dominanciája a helyi gazdaságban, amely az egyes ágazatok foglalkoztatása szerint még jellemzőbb.

A gazdaság fejlődésében kiemelt szerepe van az innovációnak és a kutatásfejlesztésnek. Az ország K+F helyeinek mindössze 0,3%-a található a megyében, ami 4 K+F helyet jelent (!), ebből 3 van a megyeszékhelyen. A kutatás-fejlesztési tevékenység másik fontos jellemzője a ráfordítás, melynek mennyisége növekszik ugyan a megyében, azonban a többi megyéhez viszonyítva igen jelentős a lemaradás, bár egyre javuló is a tendencia. A kutatás-fejlesztés területén tevékenykedő cégek vállalkozók közti aránya csupán a legnépesebb megyei jogú városokban, felsőoktatási centrumokban kiemelkedő, Salgótarján e téren is az utolsó helyen áll. A megyei jogú városok között – az innovációs potenciál és a gazdasági versenyképesség tekintetében – Salgótarján a leggyengébb innovációs centrum, jelentős mértékben az átlag alatti gazdasági jellemzőkkel bír, alulfejlett munkaerő-piaci struktúrával rendelkezik. Igen kedvezőtlenek az innovációs potenciálra, ill. a humán erőforrás-bázisra vonatkozó mutatói. Felsőoktatási és kutatási kapacitása jelenleg mindegyik megyei jogú városétól elmarad.

A társadalmi és gazdasági szolgáltatások terén Salgótarján térségi központ, ezen belül is hagyományosan a belváros, és annak a közvetlen környéke emelhető ki. A szolgáltatások minősége ugyanakkor – a magyar középvárosi átlagszínvonalhoz viszonyítva – sok esetben fejlesztésre szorul. A kiskereskedelmi üzletek száma átmeneti növekedés, majd fokozatos és tartós csökkenés után ma valamivel alacsonyabb, mint az 1990-es évek végén volt. A kereskedelmi üzletek összes típusának lakossági aránya meghaladja ugyanakkor a különböző térségi átlagokat, és jelentős fejlődési potenciált rejt magában, bár jelentős ágazaton belüli

eltéréseket takar. A vendéglátóhelyek száma egy átmeneti növekedési periódus után, szintén az 1990-es évek végi szintre, mintegy 250 egységre csökkent mára. A turisztikai kapacitások szűkösek. A meglévő kapacitások kihasználtsága is alacsony határfokú. Mindennek oka a városmarketing stratégia kialakulatlanságára, az egységes turisztikai kínálati rendszer hiányosságaira, a célirányos és offenzív országos marketing, valamint a programszervezés nehézségeire vezethető vissza az általános forráshiány mellett.

Társadalmi helyzetkép

Salgótarján állandó népességének száma az 1870-es 7 ezer főről az iparfejlődés népességvonzó hatására meredeken növekedett az 1980-as évek elejéig, amikor is meghaladta az 50 ezer főt. A válság kialakulásával az évtized folyamán eleinte stagnált majd elmélyülésével gyorsuló fogyatkozásnak indult, amely ma is tart (2006-ban 43 ezer fő). Jelzi egyúttal a gazdasági teljesítőképesség és a társadalom egyensúlyi helyzetének bizonytanságait, valamint a népesség reprodukciójának problémáit. A lakónépesség számának tényleges fogyása drasztikus: 1990-2007 között csaknem elérte a 8200 főt. Átlagosan 340-350 fő/év volt az 1990-es években, ugyanakkor a 2000-es évek eleje óta az éves fogyás mértéke megháromszorozódott (1000-1200 fő/év). Ez felerészt a népesség természetes fogyásából, ill. a negatív vándorlási egyenlegről származik. Somoskőújfalu önálló településsé alakulása további hirtelen népességfogyást eredményezett (a lakónépesség 2007-ben 39.640 fő). A folyamat megállítása azonnali mélyreható gazdaságfejlesztési, foglalkoztatás-, népesedés- és szociálpolitikai beavatkozásokat igényel az operatív városfejlesztés feladatainak végrehajtásával összhangban, ugyanakkor rövid-, közép- és hosszútávon egyaránt stratégiai kérdésként kezelendő.

A kedvezőtlen szaporodási és vándorlási folyamatok a népesség kedvezőtlen strukturális és korszerkezeti megoszlásával és a népesség képzettség, szakképzettség szerinti összetételének egyre kedvezőtlenebb alakulásával párosulnak, amelyek közép- és hosszabb távon ráerősítenek a negatív népesedési folyamatokra.

Salgótarján lakónépessége előrehaladott – a nők körében ugyanakkor igen jelentős – mértékben előregedett, ebből a szempontból valamivel kedvezőtlenebb állapotban van, mint Magyarország, Észak-Magyarország és Nógrád megye népessége. Ugyanakkor a középkorúak nagyobb aránya alapján némileg jobb, míg az arányaiban kevesebb gyermekkorú alapján rosszabb a helyzete, mint Nógrád megyének.

Salgótarján lakónépességének végzettségi viszonyai más városokkal való összevetésben kedvezőtlenek. A felsőfokú oklevéllel rendelkezők 25 évnél idősebb népességen belüli aránya 13,9%, amely más városok hasonló adatahoz viszonyítva alacsonynak tekinthető, bár Nógrád megye értékének mégis csaknem a kétszerese. A legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkező 7 évesnél idősebbek aránya (28,1%) alacsonyabb, mint az országban, Észak-Magyarországon, vagy Nógrád megyében, ugyanakkor ez szintén csak területi összevetésben kedvező érték, mivel jelentősebben meghaladja más – pl. egyes dunántúli – városok értékeit. A nem kielégítő iskolázottság szerepet kap az aktív népesség kedvezőtlen foglalkoztatási mutatóiban.

Az aktív korú foglalkoztatottak aránya Salgótarjánban (51,5%) elmarad az országos értéktől (53%), bár a még kedvezőtlenebb regionális és megyei átlagokat túllépi. Ezzel összefüggésben az aktív korú regisztrált munkanélküliek aránya sem tekinthető kedvezőnek (11,8% 2007. decemberében; 3300 fő), a vidéki átlagot jelentősen meghaladja (6,7%). A helyzet a 2000-es évek eleje óta ráadásul – néhány év kivételével – sokat romlott. Jellemzővé vált a strukturális és tartós munkanélküliség, ami az előbbi számban meg sem jelenik, és

amely az 1990-es évek eleje óta alig oldódik, mivel az iparszerkezet alig módosult, de a kisebb változások is jelentős munkaerő-felszabadulással járnak, a tercier szektor felszívó képessége és a munkavállalási célú ingázás lehetőségei korlátozottak, ugyanakkor az új munkahelyek teremtésének és megőrzésének állami és térségi támogatásai is beszűkültek. Sok egyén és család esetében a többévi állás nélküliség, társulva a gazdasági, megélhetési nehézségekkel, súlyos szociális problémává változott (devianciák, szegregáció). Megoldásként a tömeges munkahelyteremtésre és a befektetés-ösztönzésre irányuló tevékenységek megújítása (kialakítása) kínálkozik, kiegészülve a vállalkozói környezet és az innovációs feltételek javításával, továbbá a tudás alapú és a szociális gazdaság nyújtotta lehetőségek kiaknázásával.

Salgótarján lakosságának szociális helyzetét – többek között – a foglalkoztatott nélküli háztartások (44%), valamint a rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkező aktív korúak nagyon magas arányai jelzik (40%). Ezek az értékek jóval meghaladják az országos szintet, bár elmaradnak a regionális átlagtól. Jelzik a foglalkoztatás, illetve a rendszeres munkajövedelem hiányához kapcsolódó családok megélhetésének erőteljesebb térségi nehézségein belül a még mindig árnyalatnyival kedvezőbb salgótarjáni helyzetet. A társadalmi-gazdasági folyamatok változatlanul negatív iránya azonban nem azt mutatja, hogy ez a helyzet magától megjavul, és a város fejlődése révén a térség fejlődésének motorjává válik, hanem azt, hogy gyökeres változást eredményező beavatkozások nélkül belesüllyed az öt térségi dimenzióban is körülvé, egyre nehezebben kezelhető problémák tengerébe.

Lakókörnyezet jellemzői

Salgótarjánban összességében kedvező a lakosság lakásokkal való ellátottsága, ugyanakkor a lakásszerkezet és a komfortosság területén komoly hiányosságok, évtizedes, de akár évszázados problémák is meghúzódnak, amelyek a városi szövetben szétszórta elhelyezkedő zárványokban és szegregátumokban jelennek meg. A laksűrűség 227 fő 100 lakásonként. A lakásállomány száma (19337 db) az épített és megszűnt lakások különbözeteként alakul. Salgótarjánban a lakásépítések száma mérsékelt, az utóbbi években azonban meglódult, és a korábbi értékek duplájára emelkedett (50-60 db/év). Hozzájárult ehhez 2002-ben egyes elavult kolónialakások felszámolása. A telepek komplex rehabilitációja (az estleges elkerülhetetlen bontásokkal és új építésekkel) – nehézségei ellenére – a komfortosság, a szociális körülmények javításával nagymértékben elősegítheti a társadalmi-gazdasági problémák enyhülését. A lakásmegszűnések száma, előbbieik tükrében, a továbbiakban is változékonyan alakulhat (5-120 db).

A lakókörnyezet jellemzői közé tartozik a lakások infrastrukturális ellátottsági helyzete is. Egyes a várostesten belül elszórta elhelyezkedő munkástelepi lakásokba ma sincs bevezetve az ivóvíz (közkutak), emiatt az egész város szintjén csak a lakások alig 90%-a rendelkezik közüzemi vízellátással. A már korábban is csatornával készült lakótelepi lakások magas aránya, valamint a csatornázás jelentős mértékű előrehaladása miatt a lakások mintegy 84%-a rendelkezik közüzemi szennyvízrákötéssel, ami viszont összehasonlításban is kedvező arány a közműolló tekintetében. Mindkét területen – konkrétan megfogalmazott – további fejlesztések szükségesek.

Salgótarjánban az alacsony komfortfokozatú lakások aránya magas (18,7%), annak ellenére is, hogy területi összehasonlításban ez nem kiemelkedő. Ezek kisebb, de legproblémásabb részét a zömében önkormányzati tulajdonban lévő kolónialakások teszik ki, amelyek telepszerű megjelenése komoly szociális, szegregációs problémák forrása. Közép- és hosszútávon, részben komplex rehabilitációval, részben a kolónia típusú lakások megszűnésével kell számolni, a fizikai tönkremenetel és a hatályos szabályozási terv elbontási

javaslata következményeként. Az e területeken felhalmozódott szociális problémát az Önkormányzat mélyreható és megnyugtató módon kívánja kezelni.

Ugyanakkor a meglévő lakásállomány nagy többsége vonzó természeti környezetben helyezkedik el és kedvező minőségű, akár a lakótelepi, akár a családi házas beépítést tekintve, ami tudatosan kihasználható pozitív tényező lehet a városfejlesztésben. A város vonzó természeti környezetét érzékelteti, hogy az egy főre jutó zöldterület nagysága Salgótarjánban 22 m², ami kétszerese az országos és több mint kétszerese a regionális és a megyei értéknek.

Közzolgáltatások helyzete

Salgótarjánban nem működik önkormányzati bölcsőde, pénzügyi okok miatt az ellátást társfinanszírozásban, családi napközi keretei közt oldja meg a város (igényfelmérést követő kialakítás indokolt). A gyermeklétszámok csökkenése, valamint az intézményi racionalizálás hatására 2006-ban már csak 15 óvodai, és 10-10 általános és középiskolai ellátási hely segítette a fiatalok oktatását, képzését. Ezek, a fiatal népességszámokhoz viszonyított némileg magas intézményi ellátási helyszámok a széttagolt települési struktúra következményei, és jelentős többletterhet jelentenek a fenntartók, illetve az önkormányzat számára.

Az óvodákban a férőhelyek számának csökkenése időközönként követi a jelentős mértékű és folyamatos létszámcsökkenést. A kapacitások (1560 férőhely) ugyanakkor 2006-ban is mintegy 200 fővel meghaladták az igénybevételt (1387 fő), amely a jelenlegi tendencia változatlan megmaradása esetén – az élveszületések és az ebből várható gyermeklétszámok további csökkenése miatt – újabb kényszerű bezáráshoz fog vezetni középtávon, annak ellenére is, hogy az önkormányzat törekszik az óvodai telephelyek és a férőhelyek megtartására.

A fiatakorúak számának drasztikus csökkenése az általános iskolai tanulólétszám (2006-ban 3897 fő) jelentős mérséklődését is eredményezte az elmúlt években, melynek nagyságrendje 2001 óta eléri az 500 főt. 2004-ben két általános iskola bezárt, így a racionalizálás révén javult az intézményi kihasználtság. Rövidtávon a csoportszámok további csökkentésével fenntartható az elvárt átlagos osztálylétszám. Ugyanakkor középtávon újabb iskola bezárására kell felkészülni a helyi népesedési trendek fényében. Másfelől a térségi vonzerő további javításával mérsékelhető is a folyamat. A lakosságáramnyos általános iskolai tanulólétszámok szerint Salgótarján jelentős szerepet vállal a térség alapfokú oktatási ellátásában. Ugyancsak a folyamat mérséklését segítheti elő az IVS-ben szereplő akcióterületi fejlesztések elindítása és megvalósítása, amelynek hatására a migrációs mérleg és a népesség összetétele kedvező irányba fog változni.

2001 óta 4 középfokú intézmény került megszüntetésre (illetve összevonásra), bár az összesített tanulólétszám csak mintegy 100 fővel csökkent (2006-ban 3499 fő). A születési szám csökkenésének kedvezőtlen hatásait kiegyenlíti, hogy az intézmények képzési kínálata egyre népszerűbb a térségben és az általános iskolát végzettek körében, valamint a képzési idő meghosszabbodott. A város középfokú képzése változatos szerkezetű. Több középfokú oktatási intézmény is részt vesz felnőttoktatás és -képzés iskolarendszerű és azon kívüli formájában. A különböző szintű szakképzésben az OKJ 21 szakmacsoportja közül 9 jelenik meg az önkormányzati intézmények képzési palettáján, amit az alapítványi szakképző helyek, illetve a felsőfokú szakképzésben résztvevő helyi intézmények újabbakkal egészítenek ki. A közeljövőben létrehozni kívánt Térségi Integrált Szakképző Központ (TISZK) jelentős lépés lehet a munkaerő-piaci igényekhez jobban igazodó szakképzési rendszer kialakítása és meghonosítása terén. Az ehhez szükséges lépéseket – Nógrád Megyei Szakképzés-szervezési Társulás és Szakképzés-fejlesztési Konzorcium, programiroda létrehozása, pályázat

benyújtása – megtették az együttműködésben résztvevő konzorciumi partnerek (önkormányzatok, BGF, J. L. Seagull Alapítvány, ESZE Alapítvány, NGYIK).

A városban a szociális alap-és nappali ellátó hálózat teljes köre kiépült és működik. 2006-ban – évek óta változatlanul – 110 fős volt a négy városi idősklub együttes kapacitása (Somoskőújfalu 2007-es leválásával az ott működő, illetve a városközponti bezárása miatt átmenetileg csökkent ez az érték, amelyet a megmaradók bővítése pótol: 2007-ben 105 férőhely). Összesített kihasználtságuk 93 és 108% között alakult 1997-2006 között, csökkenő tendenciával, hasonlóan az országos és regionális szintű kihasználás-csökkenéshez, ugyanakkor jóval a megyei átlag felett. A közeljövőben a Baglyasalján megnyíló idősok otthonában kialakított 20 fős napközi otthon 125 fősre emeli a férőhely-számot. Az elkövetkezendő évek demográfiai változásainak eredményeként középtávon elkerülhetetlennek tűnik az ellátás további kapacitásbővítése.

Az átmeneti elhelyezést nyújtó két városi „otthon” (átmeneti szálló) összes férőhelyeinek száma 100, amely megfelelő nagyságrend más városokkal való összevetésben. Az intézmények együttes kihasználtsága évről évre jelentős mértékben váltakozik a teljes kihasználtság környékén (1997 óta 95 és 103% között alakul).

3. Városrészek

Salgótarján közigazgatási területét az IVS elemzése 10 városrészre osztotta fel. Majdnem mindegyik városrész kisebb, genetikailag, morfológiailag, ill. funkcionálisan jól elkülöníthető városi – lakó- és/vagy egyéb jellegű – területekből áll (pl. Pintértelep, Somlyóbányatelep, Rónabánya, stb.).

A város morfológiailag, illetve funkcionálisan elkülöníthető területei tükrözik a szerves történelmi fejlődés meghatározottságait és hagyományait, az összevonásukkal lehatárolt városrészek ugyanakkor figyelembe veszik az IVS készítésének és a statisztikai adatgyűjtésnek a szempontjait, továbbá megfelelő keretét jelentik a városfejlesztésnek is, biztosítva a városrészek és a fejlesztési akcióterületek integrációját. Az egyes városrészek fejlesztési megközelítésű elemzése magában foglalja az általános jellemzést, a társadalmi-gazdasági adottságok bemutatását, a lakóhelyi környezet és az ellátottsági helyzet értékelését, a karakter és a funkciók integrált megközelítését, valamint az ezekkel kapcsolatos fejlesztési célokat. Az összefoglaló ezek kivonatát tartalmazza.

1. városrész:

Somoskő, Eresztvény, Salgóháza, Rónafalu és Rónabánya

Az IVS-ben lehatárolt 1. városrész a városközponttól Északkeletre található hasonló funkciójú és karakterű, valamint egymást megközelítő társadalmi-gazdasági adottságú és lehetőségű öt elkülönült egyéb belterületi településrész összevonásával került lehatárolásra, amit a fejlesztési és statisztikai szempontból történő egységes kezelhetőség is támogatott. A városrész zömében lakóterületi funkciókat lát el, amelyet némi üdülőterületi jelleg egészít ki (Eresztvény és Salgóháza keleti része) a jelentősebb rekreációs (sport, kirándulás) és turisztikai vonzerőkre épülve. Középtávon a lakófunkciók megerősítése és a turisztikai lehetőségek funkcióbővítő kiterjesztése a cél. A turizmus fejlesztésével összefüggésben Salgóháza központjának lakóhelyi és szociális rehabilitációja elkerülhetetlen, de a településrehabilitáció Rónabánya esetében is releváns. A célok környezeti hatásai kedvezőek.

2. városrész:

Zagyvaróna, Szabadságtelep, Művésztelep és Pintértelep

Az IVS-ben lehatárolt 2. városrészbe szintén hasonló fejlesztési lehetőségekkel rendelkező, ugyanakkor földrajzilag egymáshoz közeli és társadalmi-gazdasági szempontból, funkcionálisan, valamint lakókörnyezeti helyzet alapján is hasonló településrészek kerültek. A városrész funkciója lakóterület, melynek egyes részek minőségjavítása mellett történő megtartása középtávon a cél, ami az épített környezet megújulásával, a terület rendezettségének növekedésével jár.

3. városrész:

Beszterce lakótelep

A zömében házigazdai technológiával épült városrész az 1970-es években, valamint az 1980-as évek elején jött létre (a lakásállomány 94%-a). A magas presztízsű, vonzó természeti környezetben fekvő, lakóterület lakásainak 56%-a 2 szobás, 35%-a háromszobás, alapterületük 50-60 m² közötti. A városrész keleti része kertvárosias lakóövezet, amelyhez jelentős kiterjedésű rekreációs zóna csatlakozik. A 3. városrész kettős funkciójú, részben kiterjedt lakóövezet, részben jelentős rekreációs zóna, melyek mindegyike meghatározó a város életében. A városfejlesztés célja e funkciók megerősítése, ami az energiahatékonyság növelése mellett kedvező hatással van a környezetre.

4. városrész:

Városközpont: Belváros, Kemeró és Napsugár lakótelep, Béketelep, Acélgyár környéke, Eperjестelep és Rokkantelep

Az IVS-ben lehatárolt 4., városközponti városrészbe a Belvároshoz közvetlenül csatlakozó, ugyanakkor funkcionálisan vegyes, az adottságok, a karakter és a fejlesztési lehetőségek tekintetében részben eltérő elemeket hordozó, de egymást megfelelően kiegészítő 7 településrész került. A Belváros és tágabb térsége klasszikus településközponti vegyes funkciójú terület, ahol a magas presztízsű városközponti lakóterületeken kívül helyet kapnak az igazgatás mellett a közösségi és piaci szolgáltatások, a kereskedelem és vendéglátás, a kultúra és a rekreáció, ugyanakkor az adottságok folytán jelentős helyet foglalnak el a közlekedés, logisztika és az ipar alulhasznosított területei. A meglévő funkciók közül az

utóbbiak területhasználatának mérséklése, illetve az előbbiek közül a kereskedelmi-szolgáltatási, az igazgatási, a lakóhelyi szerepek megerősítése a közép- és hosszú távú cél. A Belváros és tágabb térségének elsődleges funkcióbővítő rehabilitációs célja a minőségi kiskereskedelmi, a szolgáltatási, a kulturális, a vendéglátási és a turisztikai szerepek kiterjesztése a közszféra és a magánszféra strukturált együttműködésén alapuló városfejlesztési eszköztár összehangolt alkalmazásával történő városrehabilitáció keretében.

5. városrész:

Kőváralja és Idegértelep

Az IVS-ben lehatárolt városrészt alapvető kettősség jellemzi lakóhelyi és társadalmi-gazdasági szempontból, mivel az idegéri terület zöme szociális szempontból nem megfelelő övezet, ahol az elkülönült 21 db kolóniaépület környezetében a szegénység szubkultúrája, jelentős társadalmi problémák mutatkoznak (Alsó Idegér, Felső Idegér és Bereczki M. út, amely részeket kis Harlemnek is neveznek). Ettől karnyújtásnyira ugyanakkor magas státusú, folytonosan növekvő kertvárosias lakóterület helyezkedik el családi házas beépítéssel. A városrész közepén a kőváraljai romok találhatóak. Az egész területet értékes természeti környezet övezi (természetvédelmi terület). A városrész alapvetően lakófunkciójú, melynek megerősítése a cél középtávon, ugyanakkor hosszabb távon a kolóniák környezetét rehabilitálni szükséges. A céloknak nincsenek káros környezeti hatásai.

6. városrész:

Forgách-telep és Somlyóbányatelep

Az IVS-ben lehatárolt 6. városrész – az 1. és a 4. mellett – Salgótarján egyik legheterogénebb városrésze, mivel megtalálhatók benne hagyományos beépítésű belső városrészek, egy kisebb lakótelep, falusias jellegű övezetek kertes házakkal, üdülőövezetek, valamint számos kolónialakás. A 6. városrész funkciója egyöntetűen lakóterület, ahol a kolónia-probléma megoldása, az infrastruktúra-fejlesztés, valamint a közterületek, a lakóépületek és lakások minőségjavítása az elsődleges cél, amely kedvező hatásokkal jár a környezet állapotára.

7. városrész:

Rákóczi út környéke

Az IVS-ben lehatárolt 7. városrész mindenféle értelemben a szélsőségek negyede, ahol a Belvároshoz közvetlenül csatlakozó értékes központi területek jelentős részét működő és alulhasznosított barnamezős iparterületek, valamint vasúti, illetve a teherpályaudvar környezetéhez tartozó kiterjedt üzemi zónák foglalják el. E meghatározó térszerkezeti elemekhez minimális hagyományos beépítésű, zömében kisebb kiterjedésű kertvárosias lakóövezetek csatlakoznak, ahol elavult a lakásszerkezet, és a komfortosság is meglehetősen alacsony szintű a kiemelkedően magas (> 50%) önkormányzati tulajdoni hányad mellett (bérlakások, szociális bérlakások és szolgálati lakások). A városrész jelenlegi állapotában, az elhanyagolt, illetve az alulhasznosított ipari és közlekedési területek nagy aránya miatt rendezetlen.

A városrész főképp ipari és gazdasági szolgáltatási szerepeket tölt be a városi szintű funkciómegosztásban, amelyekhez lakóövezetek is csatlakoznak. A Rákóczi út és környékének elsődleges célja a funkcióbővítés, melyben az alulhasznosított, zömében barnamezős közlekedési és ipari területek használatának az intenzívebb irányokba történő átalakítása kiemelt feladat, annál is inkább, mivel értékes központi elhelyezkedésű városi

területekről van szó. E tekintetben a kereskedelmi, a környezetkímélő ipari és a lakófunkciók bővítése, illetve kialakítása egyaránt számba vehető a megfelelő helyeken. A célok megvalósítása révén jelentősen javul a terület rendezettsége, a városszerkezet és -kép, csökkenhet a környezet jelenlegi jelentős terheltsége, amelyet a környezetkímélő gazdasági hasznosítás, az átmenő forgalom csillapítása révén, a parkolási lehetőségek javításával, a közösségi terek és zöldfelületek arányának növelésével is támogatni szükséges.

8. városrész:

Baglyasalja

Baglyasalját 1950-ben Salgótarján megyeszékhelyé nyilvánításának évében csatolták a városhoz, amelyhez nyugatról a Petőfi úton keresztül kapcsolódik, egy hosszanti völgyben elhelyezkedve. A terület nagyobb részt falusias jellegű, családi házas beépítésű lakóövezet (néhány leromlott műszaki állapotú önkormányzati tulajdonú kolónialakással), amelyhez kisebb gazdasági és egyéb (kiskerti) övezet is csatlakozik. A lakások valamivel több, mint fele 1945 előtt épült, amelyek az átlagos lakótelepi lakásokhoz képest nagyobb alapterületűek. Az értékesebb területek a központi várostesthez közelebb helyezkednek el, és ez meghatározza a völgy belső tagozódását is. A városrész lakóhelyi funkciót tölt be, melynek megtartása és megerősítése a középtávú cél. Ehhez a kolónialakások helyzetének megoldása és a nehéz szociális körülményekkel kapcsolatos problémák tartós kezelése is hozzátartozik. Mindezek környezeti hatásai kedvezőek mind természeti, mind épített környezeti vonatkozásokban.

9. városrész:

Zagyvapálfalva

Zagyvapálfalvát 1961-ben csatolták Salgótarjánhoz. A II. világháború után erőteljes iparosodott, majd a rendszerváltás után az ipari park létrehozásával ez a karakter tovább erősödött. A városrész eltérő jellegű gazdasági és lakóterületi egységekből áll, ahol a lakótelepi (Gorkij), a kertvárosias és a falusias beépítés mellett kolónialakások is megtalálhatók (Hősök útja, Hársfa u.; Csokonai út), de szociális szempontból nem megfelelő lakóterületet jelentenek egyes panelházak is (Zöldfa u.), ugyanakkor az ipar és a szolgáltatások is erőteljesen képviseltetik magukat (21-es főút és vasút közti területek, ipari park). A lakások nyolcada a II. világháború előtt, illetve az 1960-as években épült, legnagyobb részük azonban az 1970-es (1/4-e) és az 1980-as években (1/3-a). Többlakásos lakóépületek építésével jelentős lakóterületi fejlesztések indultak meg 2004-től. A lakások 85%-a megfelelő komfortfokozatú.

Lakóhelyi és gazdasági szempontból a városrész a Belváros és tágabb környezetéhez hasonlóan vegyes funkciójú, mivel több különböző szerepet is betölt. Lakótelepi rész a Gorkij lakótelep, kertvárosias lakóövezet a mellette lévő terület, falusias jellegű beépítésű a régi Zagyvapálfalva a főút két oldalán, illetve a Kazár-völgyben és a Vizslásra vezető út mentén. Szociális szempontból nem megfelelő lakóövezet a Hősök, a Zöldfa és a Hársfa utca és környékük, valamint a Batsányi és a Csokonai út egyes részei, ipari terület a 21-es út és a vasút mentén észak-déli irányban végignyúló középső térség. Mindezek a lakóhelyi, a rekreációs, a gazdasági és szolgáltatási, a kereskedelmi, a kulturális, valamint a közlekedési alközponti szerepeit emelik ki. Közülük a lakóhelyi szerepek minőségjavítás melletti megerősítése, illetve a gazdasági, a kereskedelmi, a kulturális és a rekreációs funkciók kibővítése a városrész fejlesztésének a célja.

A városrész legfontosabb funkcióját a város egészének fejlődése szempontjából az adja, hogy a 21-es út és a vasút mentén észak-dél irányban végignyúló középső térsége a tömeges

munkahelyteremtést szolgáló zöldmezős és barnamezős ipari beruházások megvalósítására lehetőséget adó legnagyobb kiterjedésű és legfontosabb városi terület.

10. városrész:

Külterület (Eresztvény nélkül)

A mezőgazdasági jellegű külterületek egyes volt zártkerti, üdülő jellegű zónák mellett némi ipart és szolgáltatást is magukon hordoznak. 2001-ben 21 külterületi részt tartott nyilván a KSH. A különböző típusú külterületi lakott helyeken hivatalosan mintegy 280 fő él állandó jelleggel kb. 100 lakásban, ennek ellenére vélhetően sokkal többen költöztek ki a volt zártkerti részekbe is a hivatalosan üresen álló üdülőházak téliesítésével. A mezőgazdasági használat megtartása, a volt zártkerti zónákban az üdülő jelleg erősítése, a lakóterületek visszaszorítása, illetve ipari-szolgáltató területek integrálása a közép- és hosszú távú cél, amely egybeesik a környezetminőséget javító érdekekkel.

A turisztikai funkciók bővítését szolgáló fejlesztések lehetősége szempontjából különösen kedvező adottságokkal rendelkezik a város északi felét körülvevő Karancs-Medves vidéke, amely a Salgó várával és a város határának túlsó oldalán, szlovákiai területen álló Somoskő várával megfelelő fejlesztés és marketing eredményeként az országos és a nemzetközi turizmus egyik célpontjává válhat.

Célrendszer

Az IVS célrendszere a város érvényben lévő stratégiai dokumentumaira épít.

A meglévő dokumentumokban több részletben körvonalazódó eddigi stratégiai elképzeléseket annyiban fejleszti tovább, amennyiben ezt szükségessé teszi az IVS kidolgozásának korábbiaktól eltérő módszere és tartalmi kiterjedése, illetve a belőlük adódó új következtetések.

Az IVS-ben a város fejlődését meghatározó szinte valamennyi tényező tükrében egy munkafázisban, összefüggő rendszerben történt meg a város helyzetének „átvilágítása” és olyan operatív városfejlesztési akciók megfogalmazása, amelyek az átvilágítással feltárt problémák megoldását segítik elő, és amilyenek még soha nem készültek Salgótarjánban.

A módszeres, kiterjedt és integrált vizsgálat nyilvánvalóan árnyalhatja – és árnyalja is – azt a képet, amely az előző, szegmentált, stratégiai helyzetelemzések alapján kirajzolódott.

A stratégiai célok „lefordítása” a potenciális operatív városfejlesztési akciók előzetes megfogalmazására szintén új megvilágításba helyezi a célokat, miközben visszahat megfogalmazásukra.

Ennek következtében az IVS integrált stratégiaként törvényszerűen túllép bizonyos pontokon a meglévő fejlesztési dokumentumokon, és „felülírja” a bennük megfogalmazott koncepciókat.

Ez azonban általában nem az említett korábbi dokumentumok lényeges elemeivel ellentétesen, hanem azokat továbbfejlesztve, árnyalva történt, ami természetes, hiszen a meglévő anyagok egyes fontos – de sajátos – dimenziókban körvonalaztak fejlesztési elképzeléseket, mint például a gazdaságfejlesztés vagy a városrendezés.

Az IVS –ből adódó következtetések a fejlesztési célok megalapozására

Salgótarján fejlődése szempontjából az 1990-es évek eleji mély visszaesés után a gazdasági bázis folyamatos instabilitása jellemző még ma is.

A város terület-felhasználását egyszerre jellemzi a pazarlás és a hiány. A zöld mezős ipari munkahelyteremtő beruházásokra szűkösen rendelkezésre álló területek mellett a város nagy kiterjedésű, kedvező városszerkezeti pozíciójú részét foglalják el az alulhasznosított közlekedési és ipari területek. Az említett, rehabilitációra váró „barna mezők” sem a területükön működő vállalkozásoktól származó iparűzési adó, sem az általuk fenntartott munkahelyek száma szempontjából nem segítik, hanem akadályozzák a város fenntartható fejlődését.

Az elmúlt másfél évtized folyamán a városban alig néhány új, jelentősnek számító, munkahelyteremtő ipari vállalkozás telepedett meg, amelyek a nyolcvanas évek vége óta megszűnt munkahelyek számához képest csekély számú munkahelyet teremtettek, és így nem tudták érdemben elősegíteni a helyi gazdaságot és társadalmat sújtó strukturális foglalkoztatási válság oldódását. A város – ipari múltja ellenére – nem jelentett vonzó célpontot az ipari munkahelyeket teremtő befektetések számára az elmúlt bő másfél évtized folyamán. Ennek számos oka volt, amelyek közül az IVS tárgyhöz kapcsolódik, hogy az ipari beruházások megvalósítására alkalmassá tett területek aránytalanul szűkösek a probléma nagyságához képest, a munkaerő képzetlen és nehézségek voltak az elérhetőséggel is. Az elhúzódó, de folyamatos gazdasági leépülés mellett a népesség száma rohamosan csökkent, és státusa, összetétele folyamatosan romlott.

Mindezek az intézményrendszer racionalizálási problémáival társulva fenntartási szempontból nehéz helyzet elé állítják az önkormányzatot, és a fenntartható városfejlesztésre irányuló törekvés gyakorlati érvényesítését is alapvetően megnehezítik.

A helyi gazdaság fejlesztése érdekében a cél a tömeges munkahelyteremtés, a diverzifikált munkahelyek számának növelése, az alacsonyabb képzettségi szintről induló potenciális munkaerő nagy számban történő foglalkoztatása mellett a képzettebb munkaerőt igénylő munkahelyek megteremtésével együtt. Fontos feladat a képzettebb munkaerőt igénylő ipari üzemek Salgótarjánba vonzása, illetve a városban történő megtartása is vállalkozásbarát, fejlesztésbarát és egészében vonzó városi környezet biztosításával, a szükséges létszámú, jól képzett munkaerő Salgótarjánba történő betelepítésével együtt. Ennek érdekében a városnak erősítenie kell a modern gazdasági és üzleti környezetet az értéktermelés növelése érdekében, fejlesztenie kell a gazdasági és kereskedelmi szolgáltatások minőségét, a turizmus és a vendéglátás, valamint a szabadidő értékes eltöltését segítő feltételeket. Ehhez kapcsolódóan törekedni kell a lakosság helyi identitásának, lokális elkötelezettségének fokozására, ezért meg kell erősíteni a kulturális, közművelődési, sportolási és egyéb szórakozási célú funkciókat és közösségi tereket, az önkormányzat tehervállalási képességét nem meghaladó módok előterbe állításával.

Az ipari munkahelyek teremtése során munkalehetőséget kell biztosítani a városban élő sok ezer munkanélküli és szociális támogatásból élő ember és különösen a családjaikban felnövekvő hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű fiatal számára. Ez olyan ipari tevékenységek letelepítését teszi szükségessé a város déli ipari területén megvalósuló zöldmezős és barnamezős ipari beruházások keretében, amelyek alkalmasak nagy tömegű, alacsony képzettségi szintről induló munkaerő, illetve nagy számú betanított munkás foglalkoztatására. Az említett ipari vállalkozások lehetnek hazai KKV-k, de nagy multinacionális cégek is.

A fejlesztéseket a gazdasági és a környezeti fenntarthatóság egymást erősítő logikája mentén szabad csak megvalósítani, amibe beletartozik többek között a környezettudatos város- és

épületrehabilitáció, a zöld- és barnamezős ipari munkahelyteremtés, a nyomortelepek fokozatos felszámolása, az alulhasznosított ipari területek barna mezős rehabilitációra váró jelenlegi rozsdá övezeteinek megszüntetése.

A helyi gazdaság fejlesztésének egyik fontos lehetősége a kulturális és ökoturizmus fejlesztése.

A város északi felét körülvevő Karancs-Medves vidéke kulturális örökségének és természeti kincseinek értéke összességében Magyarország legismertebb és leglátogatottabb turisztikai célpontjaiéhoz hasonlítható. A városközpont nyugati oldalától induló potenciális turisztikai terület hegyvidéki helyszínei egy délre nyíló karéjként veszik körbe a központi várostest északi felét, nem kevesebb mint két középkori várat magukba foglalva: a névadó Salgó várát és a légiessé vált szlovák határon fekvő Somoskő várát. Ez az építészeti örökség a céltudatos marketing és a vele összhangban megvalósuló operatív városfejlesztés hiánya miatt eddig sajnálatos módon nem válhatott ismertté és a turizmus célpontjává.

Az EU csatlakozással és a schengeni egyezményel azonban gyökeres változás állt be az említett körülményekben, és az EU városhálózatának részévé vált Salgótarján előtt új perspektívák nyíltak építészeti örökségének és természeti kincseinek hasznosítása terén is.

Ennek a jelentős turisztikai fejlesztési potenciálnak a kihasználásában válhat az egyik húzó erővé a „Karancs-Medves vidéke” turisztikai akcióterületén megvalósítható, turisztikai funkciókat erősítő városfejlesztési akció.

A megváltozott kontextusban az idáig alulhasznosított kulturális örökség elnyerheti azt a szerepet, amelyre értéke predesztinálja, és így a város turizmusának és helyi gazdaságának fejlesztéséhez szolid alapot biztosíthat.

A kulturális és természeti örökség integrált védelmét elősegítő turisztikai fejlesztés mellett a belső városrészek tehermentesítése, a forgalom racionalizálása, a vasúti közlekedés fejlesztése, az energiahatékonyság ösztönzése is a fenntarthatóság és az élhetőség fejlesztési szempontjainak érvényesítését szolgálja.

Az IVS legfontosabb üzenete:

- 1) A város a huszonnegyedik órában van, hogy elkerülje a visszafordíthatatlan hanyatlás állapotát.
- 2) A városnak teljes megújulásra van szüksége ahhoz, hogy fenntartható fejlődési pályára álljon.
- 3) Léteznek azok az eszközök, amelyek segítségével az Önkormányzat ezt a megújulást tudatosan, szervezeten és tervszerűen előmozdíthatja. Az IVS stratégiai szinten definiálja az említett eszközöket az operatív városfejlesztés és a szociális rehabilitáció területén.

Salgótarján hosszú távú, 15 -20 éves jövőképe:

Megújuló, vonzó középváros

Az IVS végrehajtásának hatására 15-20 év alatt elérni kívánt jövőbeni állapot összefoglaló jellemzése:

Több lábon álló gazdasági szerkezet magas fokú foglalkoztatással, jelentős értéktermelő és exportképességgel, kiépült beszállítói és klaszter típusú együttműködésekkel, az egész termelési folyamatot átfogóan jellemző hatékonysággal és az innovációval.

A megújult Városház a határon átnyúló, több mint százezres lélekszámú térség vonzásközpontja, amely korábban alulhasznosított, rehabilitált tágabb környezetével együtt élhető és vonzó a „városi infrastruktúrát” rendszeresen használó népesség és a turisták számára egyaránt, az itt működő kiskereskedelem és szolgáltatások minősége miatt.

Salgótarján erős gazdasági és szolgáltatási nagytérségi központtá válik, amely jelentős vállalkozási és foglalkoztatási potenciállal, továbbá széles körben kiépült innovációs, gazdasági, kereskedelmi, idegenforgalmi-vendéglátási és egyéb szolgáltatási rendszerekkel rendelkezik.

Salgótarján Nógrád megye és a határon átnyúló Neogradiens Eurorégió keleti részének ipari foglalkoztatási és munkaerőpiaci központja, amelynek zöld és barna mezős ipari területein több ezer új ipari munkahely jött létre a 2008 évi állapothoz képest, az ipari tevékenység széles skáláján, a több száz főt foglalkoztató KKV-tól, illetve nagyvállalatoktól a nagy K+F tartalmú, tudásintenzív, tevékenységet végző közepes, kis-, és mikro-vállalkozásokig.

Rendszerszerűek a gazdasági, a K+F, az innovációs fejlesztési szervezetek, az oktatási-képzési intézmények, valamint az önkormányzat közti együttműködések.

A korábbi, területarányosan elvárható mértékű iparüzési adót nem termelő, területarányosan elvárható számú ipari munkahelyet nem jelentő, alulhasznosított „rozsdás övezetek” nagy része eltűnt, helyüket az ipari területeken korszerű, piacképes termelést folytató ipari létesítmények, a vegyes városközponti területeken odaillő funkciójú korszerű új épületek épültek, illetve épülnek, amelyek munkahelyeket biztosítanak és területarányosan megfelelő mértékű helyben maradó adót fizetnek.

Folyamatosan növekszik a hozzáadott érték a város gazdaságában a magasabb képzettséget igénylő termékek és szolgáltatások növekvő aránya következtében.

A munkaerő-tartalékok jobb kihasználásával, a térségi munkaerő integrálásával és a munkaerő iránti keresletnek megfelelő képzett fiatal és fiatal középkorú népességnek a városba vonzásával kerül kiszolgáltatásra a munkaerő iránti növekvő kereslet, ezáltal megjavultak Salgótarjánban és térségében a foglalkoztatási és megélhetési lehetőségek, valamint a szociális helyzet.

Kiépült és megerősödött Salgótarján szociális gazdasága.

Szolgáltatói jellegű, feladatait magasabb színvonalon ellátó önkormányzat és közszolgáltatási rendszer támogatja a gazdasági, idegenforgalmi és lakóhelyi felértékelődés folyamatát.

A város turisztikai ágazatának megnövekedett bevételei tükrözik Salgótarján és térsége kedvező turisztikai adottságainak javuló kihasználását.

A pozitív irányú demográfiai változások hatására megállt a népesség fogyása, elindult a népességszám emelkedése, és a képzettebb népesség beáramlása révén szerkezetében megújul, státusában javul a társadalmi szerkezet.

A városszerkezet lehetőségek szerinti korrekciója révén javultak belső kapcsolatok, barnamezős területek szabadultak fel gazdaság- és városfejlesztési célokra egyaránt, melyek megvalósulásai hozzájárultak a város élhetőségéhez.

A barna mezős és szociális városrehabilitációs beavatkozások következtében jelentős arányban megújult az Acélgyár területe és környezete, az Acélgyári út és környéke városi szöve, valamint Zagyvapálfalva külső lakókörnyezete.

Megnyugtató megoldással előrehaladt a többi kolónia problémáinak rendezése.

A város a külső területek zömére is kiterjedő és megújított közműhálózattal rendelkezik.

A tranzitforgalom a lehető legnagyobb mértékben a város peremein marad, elkerüli a belső lakóterületeket, ahol a forgalomszervezési változtatások és a sétálóutcák kialakítása révén jelentősen mérséklődött a forgalom és a környezetterhelés.

A helyi és helyközi közösségi közlekedési rendszerek hatékonyan és magas színvonalon működnek, alkalmasak a többféle közlekedési ágazatot összehangoló szervezésre.

Jelentősen megnövekedett a csökkentett forgalmú, gyalogos elsőbbségű közlekedési területek, játszóterek, a rekreációs és a közösségi célú területek aránya.

Erős a helyi lakosság civil öntudata, közösségi kontrollja, lokálpatriotizmusa és identitása, a városban középfokú és felsőfokú képzésben részesülő népesség jelentős része a városban marad, illetve visszatér oda.

A köz- és magánjavak folyamatos bővülése jellemzi Salgótarjánt, a város vállalkozásait, lakosságát és önkormányzatát.

A szociális háló erős, a támogatások színvonala magas, a területi és társadalmi egyenlőtlenségek a kiinduló állapothoz képest csökkentek és csökkenő tendenciájúak.

A város közszolgáltatási helyzete javul, területi hatóköre kiterjed.

Sokszínű a kulturális, a közművelődési és a szabadidős programkínálat, amelyek megújult helyszíneken és kibővült közösségi terekben zajlanak.

Mindenki számára elfogadható a város rendezettsége, hangulata, köztisztasága és közbiztonsága.

Átfogó cél

Erős térségközpont kialakítása fenntartható fejlődési pályán működő helyi gazdasággal, minőségi szolgáltatásokkal és élhető városi környezettel

Stratégiai célok
(15-20 év)

A. Diverzifikált gazdasági fejlődés

B. Városmegújítás

C. Fenntarthatóság és élhetőség

Operatív
tematikus célok
(7-8 év)A.1.
A helyi gazdaság élénkítéseA.2.
Gazdasági szerkezetváltásB.1.
VárosrehabilitációB.2.
Városi környezet fejlesztéseC.1.
Társadalmi megújulásC.2.
Közfoglalkoztatás fejlesztése és
életminőség javítása

Programok

A.1.1.
Új iparterületek kialakításaA.2.1.
BeruházásösztönzésB.1.1.
Belváros funkcióbővítő
rehabilitációjaB.2.1.
Közlekedés korszerűsítése,
parkolási lehetőségek javításaC.1.1.
piacképes tudással rendelkező
fiatal korosztályok betelepítéseC.2.1.
Szociális gazdaság fejlesztéseA.1.2.
Gazdasági infrastruktúra
fejlesztéseA.2.2.
Beszállítói inkubációs és
klaszter program előkészítése
és megvalósításaB.1.2.
Városszerkezeti korrekciókB.2.2.
Lakóterületi fejlesztések,
lakásépítési lehetőségek
teremtéseC.1.2.
Lakosság megtartását
támogató szociális és
lakáspolitikaiC.2.2.
Szakképzési és középfokú oktatási
rendszer fejlesztése, műszaki
képzés erősítéseA.1.3.
Gazdasági háttérszolgáltatások
és modern üzleti környezet
fejlesztéseA.2.3.
Munkaerőpiaci és emberi
erőforrás fejlesztése
képzésfejlesztéssel, átképzésselB.1.3.
Kereskedelmi és
szórakoztató központ
kialakítása a BelvárosbanB.2.3.
Zöldterületek fejlesztése
sétányok, játszóterek,
zöldfelületek kialakításávalC.1.3.
Civil kezdeményezések,
lokálpatriotizmus ösztönzéseC.2.3.
Felsőoktatás fejlesztése, műszaki
és gazdasági képzés erősítése,A.1.4.
Innovációs és K+F központ,
valamint virtuális
tudáscentrum létrehozásaA.2.4.
Együttműködések javítása,
vállalkozói klub létrehozásaB.1.4.
Barnamezős ipari és
közlekedési területek
rehabilitációja, I. ütemB.2.4.
Tömbházak felújítása ,
I. ütemC.1.4.
Környezettudatosság
fokozásaC.2.4.
Közművelődési lehetőségek
fejlesztése integrált közösségi és
szolgáltatási terek kialakításávalA.1.5.
Ipari rozsdá övezetek bevonása
a helyi gazdaság
vérkeringésébeA.2.5.
A város turisztikai
attraktivitásának erősítése, a
turizmus fogadási feltételeinek
javításaB.1.5.
Szociális városrehabilitáció
az Acélgyári úton és
ZagyvapálfalvánB.2.5.
Kommunális ellátás bővítése
és minőségjavításaC.1.5.
Közbiztonság javításaC.2.5.
Közfoglalkoztatás kistérségi
szintű, illetve PPP jellegű
megszervezésének támogatásaA.1.6.
Városmarketing és e-
önkormányzat fejlesztéseA.2.6.
Egységes idegenforgalmi
kinálati rendszer és térségi
programcsomagok kialakításaB.1.6.
Kolónia-program I.
ütemének mevalósításaB.2.6.
Városi hangulatot javító
kezdeményezések támogatásaC.1.6.
Egészségmegőrzés
feltételeinek javítása,
sportlétesítmények
fejlesztése, új komplex
sportcentrum létrehozásaC.2.6.
Köztisztaság javítása

A tervezett programok nem pontszerű beruházásokat jelentenek, hanem olyan fejlesztéseket, amelyek a város egészét vagy egy nagyobb részét érintik.

A stratégiai programok egy része komplex városfejlesztési akciók végrehajtásával valósítható meg, mint például a

A.1.1. új iparterületek kialakítása,

A.1.5. ipari rozsdá övezetek bevonása a helyi gazdaság vérkeringésébe,

B.1.1. Belváros funkcióbővítő rehabilitációja,

másik része a városfejlesztési akcióterületek fejlesztésével szinergikus kölcsönhatásban ágazati, illetve általános társadalmi-gazdasági fejlesztési feladatokat fogalmaz meg.

Az egyes programok tartalmának részletezéséből az IVS tárgyhöz a városfejlesztési akcióterületek lehatárolása, és a potenciális városfejlesztési akciók előzetes megfogalmazása, valamint az antiszegregációs terv kidolgozása tartozik.

A 2007-2013 időszakban fejleszteni kívánt akcióterületek és prioritási sorrendjük

A tervezett akcióterületek és a rajtuk 2013-ig elindítandó fejlesztések a fenti programok megvalósításának logikája alapján kerültek meghatározásra. A városfejlesztési akcióterületek fejlesztését a közsféra és a magánsféra strukturált együttműködésén alapuló városfejlesztés Európában és Magyarországon kialakult eszköztárának használatával és az EU vissza nem térítendő támogatásainak segítségével, illetve a JESSICA visszatérítendő támogatásaival lehet megvalósítani, a következőkben kidolgozásra kerülő komplex városfejlesztési akciótervek szerinti tartalommal és ütemezésben.

Egyes városfejlesztési akciók megvalósítása a 2013-ig terjedő időszakban előreláthatóan csak elindulni tud a fejlesztés, nagyarányú megvalósulása 15-20 éves távlatra tervezhető („Nagyállomás” akcióterület teljes területén; az Acélgyár területén, az V.8. számú városfejlesztési akcióterület egészén; az Ipari Park északi folytatásában elhelyezkedő V.6. számú akcióterület 1. számú, 3. és 4. számú barnamezős területei egészén; az V.11. számú Karancs-Medves vidéke turisztikai akcióterület egészén).

A 2013-ig elindítandó városfejlesztési akciók akcióterületei és prioritási sorrendjük

1. számú prioritás: A városközpont funkcióbővítő fejlesztése, V.1. számú akcióterület (112,3 ha)

2. számú prioritás: A városközpont-hoz kapcsolódó szociális városrehabilitáció célterületein a szociális rehabilitáció végrehajtása, az V.2.1-4. célterületeken (16,9 ha+1,9 ha+ 8,3 ha+0,8ha =27,9ha)

3. számú prioritás: A zagyvapálfalvai szociális városrehabilitációs akcióterület, Zöldfa utca és környéke szociális rehabilitációja, V.3. számú akcióterület (47,7 ha)

4. számú prioritás: Nagy tömegű ipari munkahelyteremtés zöldmezős beruházással

- az Ipari Parkban, az V.5. számú akcióterületen (15,25ha)
- az Ipari Park északi folytatásában, az V.6. akcióterület 2. számú zöldmezős területén (18ha)
- az Ipari Park és Kotyháza között, az V.7. akcióterületen (15ha)

5. számú prioritás azonos fontossággal:

- V.4. „Nagyállomás” akcióterület I. ütemének fejlesztése (3,8ha)

V.9. Zagyvarakodó akcióterület barnamezős rehabilitációja nagy K+F tartalmú „high tech” ipari tevékenység betelepítésével (8,4 ha)

- Tóstrand Élmenyfürdő megvalósítása az V.10. akcióterület fejlesztésével (51,25 ha)
- V.11. Karancs-Medves vidéke turisztikai akcióterület fejlesztése (3290 ha)
- V.12. Kőváralja-Baglyasalja, kertvárosi lakóterületi fejlesztés akcióterülete (73,0 ha)
- Barnamezős városrehabilitáció megvalósítása
 - az Acélgyár területén, az V.8. számú városfejlesztési akcióterületen (30,4 ha)
 - az Ipari Park északi folytatásában elhelyezkedő V.6. számú akcióterület 1. számú, 3. és 4. számú barnamezős területein (88ha)

A fenti akcióterületi fejlesztések 491 hektáron tervezett intenzív belterületi fejlesztést, 3290 hektárra vonatkozóan túlnyomó részben külterületet érintő fejlesztéseket jelentenek.

[illegible]

Anti-szegregációs Terv

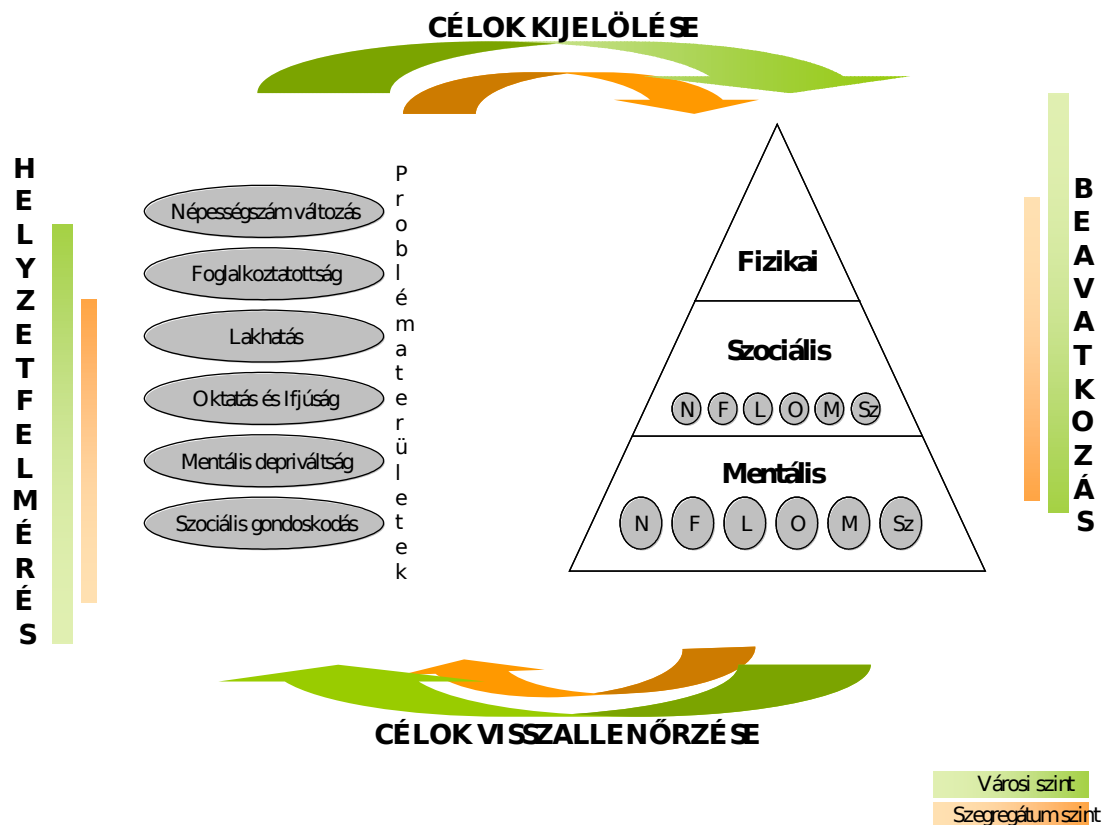
Az Anti-szegregációs terv (ASZT) Salgótarján Megyei Jogú Város által elkészített Integrált Városfejlesztési Stratégia (IVS) szoros részét képezi. Amíg az IVS magába foglal urbanisztikai, gazdaság és kiskereskedelem-fejlesztési felméréseket és célokat, addig az ASZT kiegészíti mindezeket a helyi társadalmi-szociális ismeretek összegyűjtésével, mindezekre alapozott célok kijelölésével, illetve a célok megvalósítása érdekében alkalmazandó eszközrendszer bemutatásával. A dokumentum megalkotásánál fontos szempont volt, hogy az IVS-ben és az ASZT-ben leírt ismeretek csak együttesen értelmezhetőek, a megfogalmazott célok csak a szinergiahatások figyelembe vételével együtt érhetőek el eredményesen.

Az Anti-szegregációs terv megalkotása három szempontból fontos. Egyrészt biztosítékul szolgál, hogy az IVS városrehabilitációs beavatkozásai ne járuljanak hozzá újabb szegregációs folyamatok elindulásához, másrészt eszközrendszerével segíti a városrehabilitációs beavatkozások fenntarthatóságát, harmadrészt szerepelnek benne a város jelenlegi szegregátumaira vonatkozó fejlesztési tervek. Az ASZT nem egy operatív program, de fontos irányelveket fogalmaz meg az előbb felsorolt feladatokhoz, illetve tartalmazza azt az eszközrendszert, amelynek alkalmazása a kijelölt célok megvalósulását segíti.

A dokumentum első felében egy szociális-társadalmi helyzetfeltárás található, amiben sorba vettünk minden olyan releváns tényezőt, ami befolyásolja a város szociális-társadalmi helyzetét. Jól kirajzolódik, hogy mennyire komplex problémahalmazról van szó, ahol az egyes problémaelemek egyszerre lehetnek okok és okozatok. A megszerzett adatokat arra használtuk fel, hogy abból megalkossuk Salgótarján szociális problématérképét. Alapvetően hat téma köré csoportosítottuk a megfigyelt és felmért problémákat, melyek a következők:

1. Népességszám változás
2. Foglalkoztatottság
3. Lakhatás
4. Oktatás és ifjúság
5. Mentális depriváltság
6. Szociális-egészségügyi helyzet

A helyzetfeltáráson túl a stratégiaalkotás kiterjed az egyes városrészek lakosságának leszakadása ellen alkalmazandó lépések bemutatására, annak érdekében, hogy az ott élő lakosság életkörülményei javuljanak, életesélyei növekedjenek.

A fenti ábrán azon állításunkat igyekszünk megerősíteni miszerint a látható fizikai beavatkozások úgy tölthetik be szerepüket, ha szociális és mentális „megalapozó” beavatkozásokat is végzünk. Ezért a lehetséges beavatkozásokat ennek az elvnek megfelelően írjuk le az ASZT-ben. Azt is szükségesnek tartjuk leírni, hogy a beavatkozási eszközöknek nem egyes elemeinek önálló alkalmazása vezet el a célok megvalósulásához, hanem csak is azok együttes, tudatos alkalmazása.

Salgótarján városában, annak társadalmi és a területi, fizikai jellemzőiből adódóan számos alacsony státuszú, leromló vagy már leszakadt településrész van. Egyes esetekben zárványokról, míg másoknál nem túlzás önálló „településrésze” beszélni. Az ASZT 9 szociális krízis területet jelöl meg, ezeket röviden jellemzi, illetve leírja adott területen lehetséges szociális beavatkozásokat.

Minden egyes szociális krízis terület esetében a végső cél az ott élő lakosság szociális-társadalmi státuszának emelése, a terület szegregációjának oldása. A dokumentum tartalmazza az egyes területek fejlesztésének időrendbeli prioritizálását, illetve a 2013-ig szociális rehabilitációnak kijelölésre javasolt területeket.

A megvalósítás mechanizmusa

A városfejlesztési akciók megvalósítását többek között a kidolgozott előzetes operatív városfejlesztési koncepciók, ingatlangazdálkodási tervek, a nem fejlesztési jellegű tevékenységek (pl. városmarketing, a város fejlődését szolgáló kiszámítható szabályozás), az érintettekkel (lakosság, civil szervezetek, vállalkozások, szakhatóságok, környező települések) kialakított rendszeres együttműködések és szoros partnerségek szolgálják.

Emellett kiemelt jelentőséggel bír a követelményeknek megfelelő szervezeti struktúra kialakítása. A városfejlesztés jelenlegi szervezeti rendszere mellett – az útmutatók alapján – létre kell hozni egy városfejlesztő társaságot, amely koncentrálna a városfejlesztéssel és városrehabilitációval kapcsolatos tevékenységeket.

Városfejlesztésben résztvevő szervezetek	Feladatkörök, kompetenciák
Közygylés	A városfejlesztés általános irányvonalainak meghatározása
Bizottságok	Véleményezési, kezdeményezési, javaslattételi, közreműködési és/vagy felügyeleti jogkör saját szakterületükön
Irodák	Stratégiai tervezés, döntés-előkészítés, városfejlesztési programok, városmarketing irányítása
Gazdasági társaságok	Közterült-fenntartás, a közvilágítás, a városi vízellátás és a hulladékgazdálkodás, vagyongazdálkodás, ingatlanfejlesztés
Városfejlesztő társaság	Az akcióterületeken tervezett városfejlesztési akciók végrehajtásának projekt menedzsmentje, a városfejlesztési akciók előkészítése, az akcióterületekre vonatkozó komplex városfejlesztési akciótervek elkészítése, stratégiai tervezés, projektgenerálás és befektetés ösztönzés, partnerség, tájékoztatás, pályázati és magán források, befektetők felkutatása, a fejlesztések pénzügyi egyensúlyának biztosítása

A városfejlesztő társaság létrehozásáról a város Közgyűlése dönt. A szükséges előkészítő munka eredményeként elkészülő társaság alakítási tervezet tartalmazza a 10 éves távlatban megvalósításra kerülő városfejlesztési akciók összefoglaló pénzügyi foratókönyvét és a társaság működésének üzleti tervét, a társasági forma és a szükséges alaptőke meghatározását, a városfejlesztési akciók megvalósításához biztosítandó saját forrás várható mértékét és a társaság munkavállalóira vonatkozó szakmai elvárásokat, valamint a „Tervezési és megvalósítási megállapodás” tervezetét, amely minden egyes akcióterületre vonatkozóan külön-külön megkötésre kerül, és amelyben az Önkormányzat meghatalmazza városfejlesztő társaságát, hogy nevében és számlájára hajtsa végre a városfejlesztési akciót.

Ezt követően az önkormányzat az akciónként megkötésre kerülő, említett megállapodás keretében megbízza a társaságot az egyes városfejlesztési akciók megvalósításával. Az egyes városfejlesztési akciók pénzügyi egyensúlyának, megvalósíthatóságának és fenntarthatóságának folyamatos ellenőrzését a felelősségi körök tisztázása, a folyamatos

ellenőrzés, a folyamatos információáramlás mellett a közgyűlés számára évenként előterjesztésre kerülő akcióterv aktualizálás és beszámoló biztosítja.

A megvalósítás másik sarkalatos pontja az egész IVS végrehajtásának nyomon követése és a monitoringja. Ennek keretében a Közgyűlés az IVS egészének összefüggő rendszerében értékeli évenként

- a stratégia keretein belül megvalósuló városfejlesztési akciókat, projekteket és azok állását,
- a stratégia keretein belül megvalósuló városfejlesztési akciók, projektek finanszírozási jellemzőit,
- az akcióterületekre, illetve projektekre vonatkozóan megfogalmazott célok elérését.

A szakmailag megalapozott és részletesen kidolgozott Integrált Városfejlesztési Stratégia és a városközpont folyamatban lévő akcióterületi tervezése lehetővé teszi, hogy Salgótarján sikerrel pályázzon a rendelkezésre álló városrehabilitációs forrásokra, aminek eredményeként a város fenntartható módon növelheti fejlődési dinamizmusát, megerősítheti térségi szerepkörét és magasabb színvonalú életminőséget és környezetet biztosíthat a lakosság számára.